

ЕДИТА ГЕШТЕНЬ

orcid.org/0000-0001-6006-4848
heshten.editka@gmail.com
студентка 4 курсу Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
вул. Острозького, 32, м. Вінниця

ОЛЕКСАНДР ШЕВЧЕНКО

sanichshevasik2704@gmail.com
студент 2 курсу Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
вул. Острозького, 32, м. Вінниця

ОЛЬГА ПАЛАМАРЧУК

olgapalamarcuk42@gmail.com
доктор психологічних наук, професор, Завідувач кафедри психології та
соціальної роботи Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
вул. Острозького, 32, м. Вінниця

**ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ'Я ЕКОНОМІЧНО АКТИВНОГО
НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ**

У статті проаналізовано ставлення до здоров'я і здорового способу життя чоловіків та жінок середнього віку; висвітлено основні підходи до трактування понять «ставлення до здоров'я», «внутрішня картина здоров'я», «соціальне уявлення про здоров'я» «індивідуальна концепція здоров'я». Проаналізовано провідні фактори, які чинять вплив на здоров'я осіб середнього віку й обумовлюють їхнє ставлення до нього, як до цінності. Розглянуто специфіку впливу сучасних умов пандемії Covid-19 на різні групи населення, зокрема, найкраще ця відмінність простежується між жінками та чоловіками.

Особливу увагу звернено на одну з провідних проблем, яка існує в нашому суспільстві, а саме проблему пасивного або байдужого ставлення до свого здоров'я осіб середнього віку. Іншою, не менш важливою проблемою ми виділяємо те, що цінність здоров'я стає більш інструментальною і втрачається його цінність як засобу, який дає змогу прожити довге й повноцінне життя.

Аналіз отриманих в ході емпіричного дослідження результатів підтверджує, що існують певні відмінності в ставленні до здоров'я чоловіків та жінок середнього віку. Виявлено достовірні розходження ціннісної орієнтації відносно до здорового способу життя в чоловіків та жінок.

Ключові слова: здоров'я, здоровий спосіб життя, ставлення до здоров'я, гендерна специфіка, внутрішня картина здоров'я, соціальне уявлення про здоров'я, індивідуальна концепція здоров'я.

EDITA HESHTEN

4rd year student
Vinnytsia state pedagogical University
name of Mikhail Kotsyubinsky
Ostrozko str., 32, Vinnitsa

OLEXANDR SHEVCHENKO

2nd year student
Vinnytsia state pedagogical University
name of Mikhail Kotsyubinsky
Ostrozko str., 32, Vinnytsia

OLGA PALAMARCHUK

doctor of psychological sciences, professor
Vinnytsia state pedagogical University
name of Mikhail Kotsyubinsky
Ostrozko str., 32, Vinnytsia

**GENDER FEATURES OF ATTITUDE TOWARDS THE HEALTH OF THE ECONOMICLY
ACTIVE POPULATION OF UKRAINE**

The article analyses the attitude to health and healthy lifestyles of middle-aged men and women; The main approaches to the interpretation of the concepts of «attitude to health», «internal picture of health», «social perception of health», «individual concept of health» are highlighted. The leading factors that affect the health of middle-aged people and determine their attitude to it as a value are analysed. The specifics of the impact of the current conditions of the Covid-19 pandemic on different groups of the population are considered, in particular, this difference is best observed between women and men.

Particular attention is paid to one of the leading problems that exists in our society, namely the problem of passive or indifferent attitude to their health of middle-aged people. Another equally important issue is that the value of health is becoming more instrumental, and its value as a means of living a long and full life is being lost.

An analysis of the results of an empirical study confirms that there are some differences in the attitudes of men and middle-aged women. Significant differences in value orientation in relation to a healthy lifestyle in men and women.

Keywords: health, healthy lifestyle, attitude to health, gender specifics, internal picture of health, social perception of health, individual concept of health.

Проблема здоров'я людини є однією із ключових на всіх етапах розвитку суспільства. Великого значення для розуміння сутності здоров'я набуває осмислене ставлення людини до власного здоров'я. Ставлення до здоров'я є одним з центральних, але поки ще недостатньо досліджених питань психології. Особливості ставлення до здоров'я виявляють у діях, вчинках, переживаннях, судженнях людей відносно факторів, які впливають на їхнє фізичне, психічне й соціальне благополуччя. Здоров'я індивіда дозволяє йому повною мірою реалізовувати свій потенціал, а здоров'я населення – необхідний ресурс розвитку суспільства. Усестороння повнота людського життя як цінності обумовлюється здоров'ям, зокрема, насолода життям передбачає наявність здоров'я.

Здоров'я – це важливий фактор працездатності та гармонійного розвитку людського організму. Поняття здоров'я зараз розглядають не тільки як відсутність захворювання, хворобливого стану, фізичного дефекту, але і як стан абсолютного соціального, фізичного та психічного благополуччя.

Важливим базисом майбутнього України є збереження й зміцнення здоров'я економічно активного населення (згідно визначення Міжнародної організації праці – це люди обох статей віком від 15 до 70 років включно, які забезпечують пропозицію робочої сили на ринку праці). Дослідження сучасних науковців [4] указують на те, що економічно активні жінки та чоловіки не дотримуються найпростіших, практично обґрунтованих норм здорового способу життя. Одні стають жертвами гіподинамії, яка викликає дратівливість, безсоння, зниження працездатності та швидку втомлюваність. Інші стають жертвами переїдання, яке нерідко призводить до ожиріння, тривожності та апатії. Треті не вміють відпочивати, відволікатися від виробничих і побутових турбот, завжди схвилювані, нервові, страждають безсонням, що, в свою чергу, призводить до багаточисельних захворювань внутрішніх органів. Деякі люди, піддаючись згубній звичці до тютюнопаління й алкоголю, активно вкорочують собі вік.

Крім суб'єктивних проблем виділяють і об'єктивні. Нині, спостерігається збільшення навантаження на нервову систему та психіку економічно активного населення. Інфодемія, пришвидшення ритму життя, негативна динаміка міжособистісних стосунків (режим самоізоляції) та інші патогенні особливості сучасного побуту призводять до формування емоційної напруги, яка детермінує розвиток різних захворювань. Життя в умовах пандемії Covid-19, які призводять до переживання ситуацій невизначеності, кардинальної зміни усталених стереотипів поведінки, підвищує рівень тривоги, стурбованості за своє майбутнє, за майбутнє своїх близьких, що, власне, сприяє розвитку нервово-психічної та психосоматичної патології.

Здоров'я – безцінне надбання не лише кожної людини, але й усього суспільства. Обов'язковою умовою соціальної стабільності, прогнозованості процесів, які відбуваються в суспільстві, є здоров'я людей, які його утворюють. Здоров'я допомагає економічно активним людям реалізовувати свої плани, успішно вирішувати основні життєві задачі, долати труднощі, а якщо доведеться, то й значні навантаження. Цим пояснюється сьогоденна актуальність проблем ставлення економічно активного населення до здоров'я загалом, і факторів, що його визначають, зокрема.

Теоретико-методологічною основою для вивчення поняття «ставлення» слугують концепції В. Бехтерева, О. Лазурського, В. М'ясищева, С. Рубінштейна тощо. Категорія «ставлення до здоров'я», зародилася наприкінці ХХ ст., яку досліджували у своїх наукових працях С. Дерябо, Л. Кулікова, Р. Березовська, В. Ясвін, І. Журавльова та інші. Низка дослідників, зокрема В. Смирнов, В. Каган, Т. Резникова, В. Ананьєв, І. Мамайчук вважають більш доцільним використання поняття «внутрішня картина здоров'я», як своєрідний еталон здорової людини.

Мета статті – розкрити соціально-психологічні особливості ставлення до здоров'я економічно активних чоловіків та жінок.

Сучасний стан проблеми ставлення суб'єкта до здоров'я характеризується поступовою зміною підходів, а саме: акцент переноситься з лікування хвороб на їх профілактику і пропаганду способів збереження і зміцнення здоров'я, а також на підвищення індивідуальної відповідальності особистості за своє здоров'я [1].

Структура поняття «ставлення до здоров'я» включає в себе: оцінку стану здоров'я; ставлення до здоров'я як до однієї з основних життєвих цінностей; діяльність по збереженню здоров'я (Н. Абаскалова).

В якості одного із комплексних і найвагоміших психологічних факторів здоров'я виділяють єдину смислову, ціннісну і емоційно-оцінну освіту, яка існує в психіці кожної людини, – «ставлення до здоров'я» за Р. Березовською, «внутрішня картина здоров'я» за В. Ананьєвим, І. Мамайчуком, «соціальне уявлення про здоров'я» за О. Васильєвою, Ф. Філатовим тощо. Дослідники Д. Сіерес, В. Гавдія використовують для цих цілей термін «індивідуальна концепція здоров'я» [3].

С. Дерябо розглядає ставлення як суб'єктивне відображення особистістю взаємозв'язків своїх потреб з об'єктами і явищами світу. Ставлення в цьому випадку є фактором, який обумовлює поведінку [6].

Аналізуючи особливості ставлення до здоров'я економічно активного населення, варто відмітити його парадоксальний характер, тобто невідповідність між потребою в міцному здоров'ї, з

однієї сторони, і зусиллями чоловіків та жінок, спрямованими на збереження і зміцнення свого фізичного та психічного благополуччя – з іншої.

Ставлення економічно активного населення до здоров'я визначається оцінкою (самооцінкою) власного здоров'я на основі знань і ціннісних орієнтацій, які сформувалися в них на даний період життя. На думку А. Федорова, ставлення окремої людини до здоров'я може бути охарактеризовано наступними показниками: оцінка (самооцінка) здоров'я, медична інформованість, ціннісні установки в сфері здоров'я, діяльність людини по збереженню власного здоров'я. Самооцінка особистістю свого стану є своєрідним індикатором і регулятором поведінки [7].

Поняття «ставлення до здоров'я» ще відносно нове для психологічної науки. Даний понятійний конструкт сьогодні носить скоріш описовий характер і створений по аналогії з психологічним поняттям «ставлення». Ставлення до здоров'я являє собою систему індивідуальних, вибіркового зв'язків особистості з різними явищами оточуючої дійсності, які сприяють, або навпаки, загрожують здоров'ю людей, а також певну оцінку особами середнього віку свого фізичного і психічного стану.

У результаті численних сучасних досліджень економічно активного населення України, науковцями було виявлено, що вірус Covid-19 по-різному впливає на різні групи населення і суттєво ця різниця простежується між жінками та чоловіками. Відмінності спостерігаються не тільки в протіканні самої хвороби, але й в її довготривалих наслідках для стану здоров'я [8].

Здоров'я жінок страждає особливо сильно через збільшення трудового навантаження під час карантину. Масовий перехід на дистанційну форму роботи викликав «епідемію понаднормової роботи», яка найбільшою мірою торкнулася жіночої половини вибірки.

Суттєвий вплив пандемії Covid-19 на здоров'я відчувають і чоловіки. Учені пов'язують це з низкою соціальних, фізіологічних, генетичних та поведінкових факторів.

Упродовж пандемії, економічно активні жінки продемонстрували значне зниження рівня тривоги, що вказує на кращу їхню адаптованість та вищий рівень освоєння нової ситуації. В той час, у чоловічої частини вибірки зафіксовано зростання рівня депресії та розладів сну, між якими існує тісний зв'язок [2].

Для чоловіків втрата оплачуваної роботи – це надзвичайно травмуюча ситуація, яка безпосередньо впливає на їхній емоційний та психологічний стан.

Щоб визначити гендерні особливості ставлення до здоров'я економічно активного населення нами було проведено дослідження на базі КЗ «Вінницький ліцей №15» та ПП «Королівський смак плюс». Експериментальна вибірка представляє собою 60 респондентів, а саме 29 чоловіків і 31 жінка середнього віку, які мають вищу освіту, середній рівень доходів й подібну матеріально-економічну основу.

Процедуру діагностики гендерних особливостей ставлення до здоров'я економічно активного населення було реалізовано за допомогою використання опитувальника «Ставлення до здоров'я» (Р. Березовська) й методики «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич).

Результати дослідження показали, що як економічно активним чоловікам, так і економічно активним жінкам властива позитивна мотивація до здорового способу життя. Однак, чоловіки краще розуміють поняття «здоров'я» і трактують його подібно до визначення ВООЗ, проте менш високо, ніж жінки оцінюють вплив різних інформаційних джерел на поінформованість у сфері здоров'я. Жіноча частина вибірки схильна уважніше ставитися до стану власного здоров'я, велике значення надає інформації про здоров'я, отриманій від лікарів-фахівців, чого не можна сказати про чоловіків, які очевидно через знецінювання здоров'я як цінності, дуже рідко відвідують медичні установи з метою профілактики. Крім того, жінки більше зусиль спрямовують на підтримку свого здоров'я (наприклад, використовують спеціальні оздоровчі системи), а чоловіки схильні підтримувати своє здоров'я традиційними, всім відомими способами, такими як контроль ваги, турбота про режим сну й відпочинку тощо. Водночас більшість чоловіків недооцінюють профілактичну турботу про своє здоров'я. До однієї з основних причин недостатньої турботи про здоров'я більшість чоловіків віднесли той факт, що «є більш серйозні справи». Це може вказувати на відсутність стовідсоткового розуміння чоловіками важливості й першочерговості профілактичної турботи про стан свого здоров'я.

У мотивації до здорового способу життя між економічно активними чоловіками та економічно активними жінками було виявлено певні подібності. Наприклад, абсолютна більшість жінок та чоловіків дуже високо оцінили шкідливі звички як фактор, що чинить найбільш істотний вплив на стан здоров'я. Крім того, дуже високий відсоток респондентів намагаються уникати шкідливих звичок, що свідчить про наявність позитивної мотивації до здорового способу життя серед економічно активного населення. Слід зазначити також і той факт, що при виникненні відчуття нездужання як чоловіки, так і жінки звертаються по допомогу до лікарів-фахівців, що говорить про турботу чоловічої і жіночої частини вибірки про стан власного здоров'я.

Із методики М. Рокича «Ціннісні орієнтації» відповідно до цілей даного дослідження для аналізу було взято тільки один параметр – здоров'я. У кожного респондента здоров'я як цінність займає свою певну позицію. Для тих, хто віддавав цьому параметру 1, 2 або 3 місце серед всіх 18-ти

цінностей, особисте психічне і фізичне здоров'я є значимою цінністю, однією з цілей в житті, а здоровий спосіб життя однією із стратегій існування. Останні два місця (17 та 18) зайняли найменш важливі цінності для життя, прагнути до яких немає сенсу (табл. 1).

Таблиця 1

Категорія «здоров'я»																		
Бали	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Жіноча вибірка	19,3 %	16,1 %	25,8 %	6,5 %	12,9 %	6,4 %	3,3 %	0 %	3,3 %	3,2 %	3,2 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Чоловіча вибірка	6,9 %	3,5 %	3,5 %	10,3 %	6,9 %	3,5 %	17,2 %	3,5 %	6,8 %	13,7 %	3,5 %	10,3 %	0 %	6,9 %	3,5 %	0 %	3,4 %	0 %

З аналізу висвітлених у таблиці 1 даних, можна зробити наступні висновки:

1. У жіночій аудиторії найбільш значна кількість виборів здоров'я припадає на першу чвертьку цілей цінностей, що свідчить про першочергову значимість для жінок власного здоров'я – 67,7% всіх досліджуваних жіночої вибірки визначають здоров'я як життєву необхідність. Це пояснюється жіночою функцією дітонародження, відповідальністю за народження здорової дитини, тому вони пов'язують напругу свій стан й стан їхніх майбутніх дітей.

Також варто врахувати моду на здоровий спосіб життя, а особливо серед економічно активних людей. ЗМІ повсюди демонструють здорових і щасливих людей, говорять про дієти, голодування, вегетеріанство, про психологічну цілісність особистості, про відсутність особистісних конфліктів, самореалізацію тощо, тому жінки навіть з більш низьким матеріальним статком починають дотримуватися оптимального для них здорового способу життя.

2. В групі економічно активних чоловіків цей показник охоплює 1-9 місце, це свідчить про те, що здоров'я потрапляє першочергово половину всіх цінностей у 62,1% опитаних чоловіків. Це також указує на певну значимість здоров'я для представників чоловічої вибірки. Так само як і жінки, багато чоловіків стурбовані своїм зовнішнім виглядом, оскільки це є візитною карткою успішної людини. Природно, що для чоловіків здоров'я як цінність виявляється дещо менш значимим, ніж для жінок, оскільки історично склалося, що чоловік – забезпечує родину, тому для нього на перше місце виходить матеріальний статок, цікава робота і суспільне визнання.

3. Тільки 2 жінки поставили здоров'я в другу половину цінностей (10 і 11 місце); серед чоловіків цей показник значно вищий: 37,9% вирішили, що здоров'я для них менш значиме, ніж інші цінності. У 1 досліджуваного з чоловічої групи здоров'я посіло 17 місце, як найменш важлива цінність у житті. Можна сказати, що 6,4% жінок і 37,9% чоловіків ставляться до здоров'я зі споживчої точки зору. Вважаючи, що здоров'я – це даність, яка від них не залежить. Існує вірогідність, що частина респондентів розчарувалися у власному здоров'ї, відчувають безсилля в цій сфері і тому намагаються самореалізуватися в інших областях.

Отримані результати за методикою М. Рокича дають змогу продемонструвати перевагу цінності здоров'я в жіночій групі відносно чоловічої, що наглядно демонструє рис. 1.

Рис. 1. Графічне відображення середніх значень цінності здоров'я для економічно активних чоловіків і жінок

Таким чином, можна припустити, що здоров'я для жінок більше значиме як термінальна цінність, ніж для чоловіків. Жінки розцінюють здоров'я як одну із основних цілей життя, як вагомий його атрибут, тоді, як для чоловіків здоров'я скоріш виступає як засіб для досягнення інших, більш

значимих, цілей. Це може свідчити про те, що в економічно активних жінок більшою мірою розвинута самозберігаюча поведінка у ставленні до здоров'я, вони вже зараз мають ціннісне орієнтування на здоров'я, відчують необхідність не втратити той рівень свого фізичного та психічного благополуччя, а по можливості покращити його.

Такий розподіл цінності для життя здоров'я між чоловічою і жіночою групами нав'язано гендерними стереотипами, які сформувалися в суспільстві, відносно соціальних ролей чоловіка та жінки. Наприклад, привабливий дорогий одяг, автомобіль, будинок, суспільне визнання, щасливе особисте життя – цінність чогось рідкісного, досягнутого з трудом і ризиком, як в часи первісного полювання. Тому сприйняття цих цінностей чоловіками має особливий відтінок. Перше, що бачить кожна людина – це зовнішність, а відмінний зовнішній вигляд – зворотна сторона здоров'я. Приваблива, пропорційно складена особистість вже на підсвідомому рівні сприймається як здорова. І, навпаки, в свідомості є чітка установка: щоб гарно виглядати потрібно дотримуватися здорового способу життя. Нарівні з тим, як ми використовуємо здоров'я впродовж життя, потрібно не забувати турбуватися про нього, створювати необхідні умови для процесів відновлення, і за можливості звести до мінімуму дії та фактори, які його руйнують.

Для економічно активних чоловіків важливіші зовнішні атрибути: матеріальне і побутове забезпечення, екологічна ситуація умов життя. А жінки, навпаки, тяжіють до внутрішніх факторів, зокрема, визначальне значення в ставленні до здоров'я віддають спадковості.

Таким чином, чоловіки вважають, що для здоров'я, як свого, так і значимих для них людей, необхідно створити сприятливі, комфортні та безпечні умови, задовольнити всі тривіальні потреби. А жінки віддають перевагу здоров'ю в зовнішньому прояві, тобто красі, привабливості та внутрішньому стані духовного й фізичного комфорту. Для економічно активних чоловіків здоров'я виявляється посередньою цінністю, а для жінок – першочерговою. Чоловіки схильні бачити причини нездоров'я свого та своїх близьких у зовнішніх причинах: низький достаток, неможливість зміни умов життя, а жінки – у внутрішніх причинах, наприклад, в поганій спадковості.

Висновки. Ставлення до здоров'я економічно активного населення має парадоксальний характер, тобто спостерігається невідповідність між потребою в міцному здоров'ї, з однієї сторони, і зусиллями чоловіків та жінок, спрямованими на збереження й зміцнення свого фізичного та психічного благополуччя – з іншої. Гендерні особливості економічно активного населення проявляються більшою мірою в якійсь своєрідності змісту їхнього ставлення до здоров'я за окремими параметрами. Підвищення термінальної цінності здоров'я в суспільстві сприятиме підвищенню етичних, моральних норм та розвитку міцного здоров'я в економічно активних чоловіків та жінок.

Література

1. Андронникова, О. О. Гендерная дифференциация в психологии. Москва: Вузовский учебник, Инфра-М, 2014. 264 с.
2. Бойко О.М., Медведева Т.И., Ениколопов С.Н., Воронцова О.Ю., Казьмина О.Ю. Психологическое состояние людей в период пандемии COVID-19 и мишени психологической работы. *Психологические исследования.*: 2020. №70. URL: <http://psystudy.ru/index.php/num/2020v13n70/1731-boyko70.html>
3. Ведехина С. А. Клиническая психология. Ростов-н/Д.: Феникс, 2014. 174 с.
4. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження: колективна монографія. за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків: Вид. Рожко С. Г., 2017. 488 с.
5. Каган В. Е. Внутренняя картина здоровья – термин или концепция? *Вопросы психологии.* 1989. №1. 86 с.
6. Масияускене О. В. Валеология. Ростов-н/Д.: Феникс, 2011. 251 с.
7. Парфёнов, Ю. А. Основы клинической психологии/за ред. Ю. А. Парфёнов, В. А. Кулганов, В. Г. Белов. СПб.: Питер, 2013. 464 с.
8. Шаронова І.В. Психічне здоров'я особистості як предмет психологічного дослідження. Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України. Проблеми сучасної психології. 2013. Випуск 20.
9. Horesh D., Brown A.D. Traumatic stress in the age of COVID-19: A call to close critical gaps and adapt to new realities. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 2020. 12(4). 331–335 p. URL: <https://doi.org/10.1037/tra0000592>

References

1. Andronnikova, O. O. Gendernaya differenciaciya v psihologii [Gender differentiation in psychology] M.: Vuzovskij uchebnik, Infra-M, 2014. 264 s.
2. Boyko O.M., Medvedeva T.I., Enikolopov S.N., Voroncova O.Yu., Kaz'mina O.Yu. Psihologicheskoe sostoyanie lyudej v period pandemii COVID-19 i misheni psihologicheskoy raboty. [The psychological state of people during the COVID-19 pandemic and the target of psychological work.]. *Psihologicheskie issledovaniya.*: 2020. №70.
3. Vedekhina, S. A. Klinicheskaya psihologiya [Clinical psychology] Rostov-n/D.: Feniks, 2014. 174 s.

4. Zagal'na teoriya zdorov'ya ta zdorov'yazberezheniya: kolektivna monografiya [General theory of health that health care: collective monograph] za zag. red. prof. Yu. D. Bojchuka. Harkiv: Vid. Rozhko S. G., 2017. 488 s.
5. Kagan V. E. Vnutrennyaya kartina zdorov'ya – termin ili koncepciya? [The internal picture of health – a term or a concept?] Voprosy psihologii. 1989. №1. 86 s.
6. Masiyauskene O. V. Valeologiya [Valeology] Rostov-n/D.: Feniks, 2011. 251 s.
7. Parfyonov, Yu. A. Osnovy klinicheskoy psihologii [Fundamentals of clinical psychology]/za red. Yu. A. Parfyonov, V. A. Kulganov, V. G. Belov. SPb.: Piter, 2013. 464 s.
8. Sharonova I.V. Psihichne zdorov'ya osobistosti yak predmet psihologichnogo doslidzhennya [Psychic health is the subject of psychological dosage] Zbirnik naukovih prac' K-PNU imeni Ivana Ogiienka, Institutu psihologii imeni G.S. Kostyuka NAPN Ukraini. Problemi suchasnoi psihologii. 2013. Vipusk 20.
9. Horesh D., Brown A.D. Traumatic stress in the age of COVID-19: A call to close critical gaps and adapt to new realities. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 2020. 12(4). 331–335 p. URL: <https://doi.org/10.1037/tra0000592>

УДК 378.147:159.9

ТЕТЯНА КЛИБАНІВСЬКА

orcid.org/0000-0002-0746-5869

inka020571@gmail.com

кандидат психологічних наук, доцент,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
вул. Острозького, 32, м. Вінниця

ІРИНА САРАНЧА

orcid.org/0000-0002-5715-6271

isarancha@gmail.com

кандидат педагогічних наук, доцент,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
вул. Острозького, 32, м. Вінниця

ПІДГОТОВКА ПСИХОЛОГІВ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ: ДОСВІД РОБОТИ

У статті розкрито практичний досвід роботи колективу кафедри психології та соціальної роботи Вінницького державного педагогічного університету у підготовці фахівців, здатних до протидії насильству. Зауважено, що проблема підготовки фахівців із запобігання насильству в Україні є новою для закладів вищої освіти та реалізується у ВДПУ на різних рівнях: вищій професійній освіті для студентів спеціальності 231 Соціальна робота та 053 Психологія та інтегративному рівні взаємодії з громадськими організаціями. Запропоновано низку практичних аспектів, які дозволять успішно реалізувати цілісну стратегію побудови освітнього процесу. Досвід ВДПУ реалізує цілісний підхід до підготовки фахівців через: зміну змісту інваріантної та варіативної складових навчального процесу; волонтерську діяльність та участь у проектах громадських організацій; використання активних методів навчання протидії насильству; гурткову та науково-дослідну роботу.

Ключові слова: насильство, насильницька поведінка, жорстокість, булінг, фахівці із запобігання насильству, психологічна реабілітація, соціальна допомога.

TETIANA KLYBANIVSKA

Candidate of Psychological Sciences,
Vinnytsia Mykhailo Kotsyubinsky State Pedagogical
University
Ostrozko st., 32, Vinnytsia

IRYNA SARANCHA

Candidate of Pedagogical Sciences,
Vinnytsia Mykhailo Kotsyubinsky State Pedagogical
University
Ostrozko st., 32, Vinnytsia

PREPARATION OF PSYCHOLOGISTS AND SOCIAL WORKERS TO COMBAT VIOLENCE: WORK EXPERIENCE

The article reveals the practical experience of the staff of the Department of Psychology and Social Work of Vinnytsia State Pedagogical University in training professionals capable of combating violence. It is noted that the growing trend in the number of cases of violence in Ukraine and abroad intensifies the solution of the problem of professional training of psychologists and social workers to work on combating violence, providing timely assistance to victims of violence. It is noted that freedom from violence is one of the basic human rights. Attention is drawn to the growing number of cases of deliberate abuse of older and stronger students towards smaller and weaker members of the school staff, the so-called bullying. The normative-legal documents regulating the mechanisms of interaction between state authorities, local self-government bodies, educational institutions, health care, social protection of the population, other institutions and establishments in ensuring social protection and combating violence are indicated. It is noted that the problem of training specialists in violence prevention in Ukraine is new for higher education institutions and is implemented in VSPU at different levels: higher professional education for students majoring in 231 Social Work and 053 Psychology and integrative level of interaction with NGOs. Three main approaches in the training of specialists in this field are detailed: local-disciplinary, local-interdisciplinary, holistic. A number of practical aspects are proposed that will successfully implement a holistic strategy for building the educational process through the modernization of the content of the process of training psychologists and social workers for preventive and corrective work with victims of violence and preventive measures. As you can see, the